

Broedvogelatlas: de kop is eraf!

■ *De piek van het broedseizoen zit er alweer op. En het is druk geweest buiten! Een kleine duizend tellers was in de weer met formulieren, kijker en horloge. In bos en beemd, op akkers en industrieterreinen, ja zelfs tussen kangaroes en struisvogels op de Beekse Bergen...overal werden actieve atlassers gesignaleerd. Ergens werd de term 'formule 1-vogelen' gebezigd: druk de stopwatch in en ...60 minuten actie!*

Er komen positieve geluiden uit het atlas-veld. Het gros van de waarnemers blijkt de gekozen methode te waarderen en beleeft veel genoegen aan het veldwerk.

In dit verhaal nog wat laatste tips voor het veldwerk en enige aanbevelingen voor het uitwerken. Veel succes bij de laatste rondjes in het veld en bij de bureau-sessie!

Het weer als spelbreker

Veel waarnemers hadden tijdens de eerste rondes in april af te rekenen met kou en regen. Toch blijkt uit de eerste berichten dat men flink wat soorten tegenkwam in de kilometerhokken. Trouwens, wie op een mooie warme ochtend (echt, die bestaan ook in dit land!) gaat tellen, zal merken dat het vogelkoor dan niet veelstemmiger hoeft te zijn en vaak sneller verstomt. Fris weer is dus geen reden om een telling uit te stellen. Gutsende regen en harde wind daarentegen zijn echte spelbrekers.

Wie het idee heeft dat zijn tweede kilometerhokronde slechts een fractie van de werkelijke soortenrijkdom en aantallen opleverde, kan deze eventueel vóór 1 juli overdoen. De eerste ronde kan niet meer herhaald worden, daar deze vóór 15 mei moest plaatsvinden.

Overigens zij hier nog eens herhaald dat het absoluut niet nodig is om tijdens de ronde elke soort uit het kilometerhok te kammen. Immers: bij het onderzoek in de kilometerhokken staat het in kaart brengen van verschillen in dichtheden centraal, en niet het vergaren van een uitputtende soortenlijst. Weersta dus de verleiding om toch stiekem die gemiste Gekraagde Roodstaart of die een uur later gehoorde Vuurgoudhaan toe te voegen. Zet desnoods in de ruimte voor losse notities dat bepaalde soorten die er zeker zitten, gemist zijn.

Twee maal acht is nog niet alles!

Voor de atlasteller zijn de termen 'te tellen kilometerhok' en 'puntonderzoek' inmiddels gesneden koek. Dat is prettig, want deze onderdelen vormen de ruggengraat van de nieuwe atlas. Van een kale ruggengraat alleen kunnen we echter nog geen

goede atlas maken. De complete soortenlijst voor het hele atlasblok van 25 vierkante kilometer, inclusief de mate van broedzekerheid per soort en de aantalschattingen voor de schaarse en zeldzame soorten, vormt een even onmisbaar element. Wat we daarmee maar willen zeggen is: denk niet dat het atlasveldwerk met de twee maal acht kilometerhokrondes klaar is! Bezoek in ieder geval nog alle gebieden waar wellicht soorten broeden die niet in de geselecteerde kmhokken voorkomen en besteed ook nog aandacht aan gebieden waarin schaarse en/of zeldzame soorten kunnen voorkomen (in ieder geval vanwege de gevraagde aantalschatting). Wie wil weten hoe het veldwerk op atlasblokniveau verder ook alweer in zijn werk ging, doet er goed aan de pagina's 6 t/m 10 in de Handleiding nog eens

Gekraagde Roodstaart (Roy Slaterus)

te herlezen. Tot slot: vergeet niet dat het in 1998 onderzochte atlasblok ook in 1999 en 2000 nog bezocht kan worden om dit jaar mogelijk gemiste soorten alsnog op te sporen en om meer inzicht te krijgen in de broedzekerheid en -voor de zeldzame en schaarse soorten- de aantallen (ge-

bruik de bij SOVON verkrijgbare speciale kaart voor aanvullende waarnemingen). Alleen het kilometerhok- en het puntonderzoek is na een jaar definitief klaar.

Bureauwerk

Wat vinden de meeste vogelaars steeds weer vervelend maar is wel heel belangrijk? Inderdaad, het invullen van de papierhandel die bij veel SOVON-projecten hoort. Het Atlasproject vormt geen uitzondering hierop. Toch valt de administratie, zeker voor doorgewinterde medewerkers aan bijv. het Broedvogel Monitoring Project, reuze mee. Laten we nog even op een rij zetten wat er per atlasblok ingeleverd moet worden.

- (1) Het formulier voor het Atlasblok/Kilometerhok-onderzoek,
- (2) Het formulier voor het Punt-onderzoek met op de achterzijde de kaart met de precieze ligging van de acht onderzoekspunten,
- (3) Eventueel kaarten voor aanvullende/losse waarnemingen van andere atlasblokken.

Men wordt verzocht attent te zijn op de volgende zaken:

- Veel atlassers maken in het veld gebruik van het speciale roze veldformulier. De op dit formulier ingevulde zaken dienen op de onder (1) en (2) genoemde formulieren te worden overgezet; het veldformulier zelf moet niet aan SOVON worden opgestuurd.
- Nogal wat atlasblokken worden door meerdere tellers onderzocht. Geef altijd de namen van alle deelnemende tellers door, maar hou niet meer dan één volledig contactadres aan. Zorg er alstublieft voor dat per atlasblok niet meer dan één Atlasblok/Kilometerhok-formulier en één Puntonderzoek-formulier naar SOVON wordt verzonden. Dat betekent dus dat de verschillende waarnemers vriendelijk verzocht worden om hun atlasblokdelen vóór verzending aan elkaar te smeden. Dat kan bijv. worden gedaan op een vogelwerkgroep-avond of -ook gezellig- op een afspraak met de medetellers. Wie behoefte heeft aan de namen en/of adressen van eventuele medetellers kan altijd contact opnemen met de Atlas-DC of met de Algemeen Coördinator op het SOVON-kantoor.
- Bij het invullen van de Atlasblok/Kilometerhok- en de Puntonderzoek-formulieren kan begonnen worden met het overschrijven van de op de roze veldformulieren ingevulde gegevens.

ATLASVRAGEN EN -ANTWOORDEN

Wat te doen als ik een zeldzame, bedreigde broedvogel in mijn blok heb aangetroffen en de waarneming geheim wil houden?
Geef onderaan het Atlasblok-Kilometerhok-formulier aan om welke soort het gaat en waarom de waarneming geheim moet worden gehouden. SOVON zal ofwel de geheimhouding direct accepteren, ofwel navraag doen bij de waarnemer.

Het middelpunt van mijn kilometerhok ligt in een voor dat hok weinig typisch biotoop. Moet ik het puntonderzoek dan op een ander punt verrichten?

Nee. Probeer steeds om het middelpunt van het kilometerhok aan te houden. Wanneer eenieder zich hieraan houdt, ontstaat vanzelf het best denkbare representatieve beeld. Bovendien voorkomen we zo dat de atlasteller -die ook maar een mens is- het puntonderzoek op relatief vogelrijke plekken gaat uitvoeren. Kortom: alleen slechte bereikbaarheid is een argument om van het middelpunt af te wijken.

Het middelpunt van mijn kilometerhok ligt midden op een akker of in een weiland. Moet ik dan precies op die plek mijn puntonderzoek verrichten?

Als de boer toestemming verleent (altijd eerst vragen!) is dat mogelijk. Wie niet om toestemming wil/kan vragen (kan veel tijd kosten, wie is de eigenaar?) of geen toestemming krijgt, kan simpelweg het dichtst bij het middelpunt gelegen wel bereikbare punt (meestal langs de weg) kiezen (zie ook pagina 15 van de Handleiding). Vergeet dan svp niet om dat afwijkende telpunt in te tekenen op de kaart die straks met de formulieren mee naar SOVON wordt gestuurd.

Moet ik een vogel die ik tijdens het puntonderzoek tegenkom en die zich de overige 55 minuten van de uurhokronde niet meer vertoont, meetellen voor het kilometerhok-onderzoek?

Ja, deze vogel mag gewoon aangekruist of geteld worden. Hij is immers binnen de zestig minuten van de uurhokronde opgemerkt.

Als het goed is, zijn daarmee alle gegevens aangaande het Kilometerhok-onderzoek en het Puntonderzoek vermeld. Vergeet s.v.p. niet om steeds het nummer van het kilometerhok en de bezoekdatum in te vullen!

- Speciale aandacht verdienen nog de kolommen 'aanwezig', broedzekerheid' en 'schatting' onder de kop 'Atlasblokonderzoek'. Onder 'aanwezig' kunnen alle soorten worden aangekruist die mogelijk, waarschijnlijk of zeker broedend in het atlasblok zijn aangetroffen. Het maakt niet uit of dat binnen of buiten de acht geselecteerde kilometerhokken is. Onder 'broedzekerheid' dient voor alle als 'aanwezig' aangekruiste soorten een broedzekerheidscode (1, 2 of 3) te worden ingevuld. Een korte uitleg staat op het Atlasblok/Kilometerhok-formulier; wie er meer van wil weten leze pagina 9 van de Handleiding. Probeer zoveel mogelijk te voorkomen dat waarnemingen van zeker niet broedende vogels toch als 'mogelijk broedend' worden opgenomen. Denk daarbij aan meeuwen op een vuilnisbelt of een pleisterende Tapuit op een akker. Atlassers die veel doortrekkende vogels kunnen verwachten (b.v. op de Wadden en in de Delta), worden verzocht hier extra alert op te zijn.

- Het is slim om zelf een kladlijst met broedzekerheidscodes in het atlasblok bij te houden. Vul niet te snel in het broedseizoen een broedzekerheidscode 1 of 2 op het 'echte' formulier in; wellicht komt u een dag later een nest met jongen tegen. Het is handig om aan het eind van het seizoen een kopie van het Atlasblok/Kmhokformulier te maken; wellicht vallen er in de komende atlasjaren nog hogere codes voor bepaalde

soorten vast te stellen.

- De kolom 'schatting' dient alleen te worden ingevuld bij de gerasterde soorten op het Atlasblok/Kilometerhok-formulier. Het gaat steeds om een schatting voor het hele Atlasblok.

Gebruik hierbij de op dit formulier gegeven aantalscodes van A tot F. Meer informatie over de schattingen staat op pagina 8 van de Handleiding.

Jan-Willem Vergeer

Namen en adressen van Atlas Districts-Coördinatoren

D1 Noord-Holland-Noord

Wim van der Schot, 075-6351598
p/a Milieufed. Noord-Holland
Stationsstraat 38, 1506 DH Zaandam

D2 Friesland

Noord
Yde van der Heide, 0511-424761
Singel 14, 9114 RN Driesum
Zuid
Klaas Jager, 0513-462094
Fûgelsang 13, 8402 BA Jonkerslan

D3 Groningen

Nico de Vries & Wim Bergman, 0599-322870
Bovendiepsterweg 1, 9551 VW Sellingen

D4 Drenthe

Jan Lok, 0592-612077
Oldengaarde 7, 9331 LZ Norg

D5 Twente

Ben Hulsebos, 053-4353790
Goudsbloemstraat 42, 7531 DE Enschede

D6 Overijssel-West

Nico Noordhof, 0529-432016
Teunisbloem 39, 7721 JG Dalfsen
Paul Voskamp/Patrick Martens, 0570-635589
p/a Laan van Borgele 39A, 7414 GT Deventer

D7 Flevoland

Ruud van Beusekom, 035-5255688
Noordwal 56, 1274 AG Huizen

D8 Noord-Holland-Zuid

Fred Hopman, 025-5512391
Stephensonplein 7, 1972 RP IJmuiden

D9 Zuid-Holland-Noord

H.F. Leuvenink, 015-3109818
Min. Gerbrandystraat 18, 2631 AP Nootdorp

D10 Utrecht

T. Morel, 030-2211479
1e Brandenburgerweg 10, 3721 MJ Bilthoven

D11 Veluwe

Marcel Gutter, 0317-418011
Droevendaalsesteeg 59, 6708 PB Wageningen

D12 Achterhoek

Jan van Diermen, 0575-528177
Bonendaal 6, 7231 GG Warnsveld

D13 Grote Rivieren

Martin de Jong, 026-3820844
Hillegomweg 34, 6843 ER Arnhem

D14 Zeeland

Floor Arts, 0118-465046
Westerzicht 217, 4385 AH Vlissingen

D15 Brabant-West

Ad Nuyten, 076-5145677
Vondelstraat 64, 4819 HE Breda

D16 Brabant-Oost

Wil Beeren, 0495-493437
Kardinaal de Jongstraat 10, 6021 VX Budel

D17 Limburg-Noord

Patrick Palmen, 077-3987994
Nieuwstraat 29, 5961 HJ Horst

D18 Limburg-Zuid

Arjan Ovaa, 043-4581781
In de Molt 112, 6269 EJ Margraten

D19 Zuid-Holland-Zuid

Adri van der Heiden/ Paul Boeren, 0181-639826
p/a Dorpsstraat 7, 3209 AD Hekelingen